

KAINO KALTĖS PAVYZDŽIAI KUNIGO JURGIO PABRĖŽOS PAMOKSLUOSE

Remigijus Oželis

Klaipėdos universitetas

Anotacija

Kaltės įveikimas ir dvasinės ramybės jausena – esmingas žmogaus siekis. Bažnyčia kviečia į susitaikymą su savimi, kitu ir Dievu; kviečia siekti išganymo – amžinos laimės ir ramybės. Vienas aktyviausių Bažnyčios mokymo skelbėjų buvo kunigas Jurgis Pabrėža (1771–1849), kurio 250-osios gimimo metinės paminėtos 2021 m. Tai žmogus, siekęs visomis savo jėgomis tarnauti žmonėms, „kad įgytume išganymą per mūsų Viešpatį Jėzų Kristų“ (1 Tes 5, 9). Kun. J. Pabrėža pamoksluose, kalbėdamas apie žmogaus kaltės pajautimą ir išsivadavimą iš šio slegiančio jausmo, kaip vieną iš pavyzdžių pateikė Kaino istoriją. J. Pabrėža savo pamokslų rinkinyje „Pamokslai vairingose materijose“ biblinį Kaino vardą mini 22 kartus. Iš 48-ių šiame rinkinyje esančių pamokslų Kainas minimas penkiuose. Kaino nuodėmės ir jo kaltės išgyvenimo pavyzdžiai pateikti aptariant asmens dvasinės gerovės klausimus: kas neturi vilties būti išganytas; kas užmušdamas kitą žmogų, nepadaro nuodėmės; kodėl geisti svetimų daiktų yra blogai; kuo blogas pavydus šnairavimas į kitą; kuo bloga šventvagiška išpažintis? Remdamiesi Biblijos pasakojimu apie Kainą ir šio pasakojimo pavyzdžiais kun. J. Pabrėžos pamoksluose matome, kad žmogus patiria nerimastingą kaltės išgyvenimą kaip pasąmoningą būseną, kurios veikiamas jaučia nesaugumą, bejėgiškumą, dvasinę kančią, kaip gyvenimo prasmės stoką. Šis kaltės jausmas turi savo priežastį – nuodėmę, t. y. veikimą pasaulyje ne pagal prigimties dėsnius. PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: kun. Jurgis Pabrėža, pamokslai, Kainas, nuodėmė, kaltė.

Abstract

Overcoming guilt and feeling spiritual peace is a fundamental human endeavour. The church calls for reconciliation with oneself, others and God and it calls to seek salvation – eternal happiness and peace. One of the most active preachers of the teaching of the Church was priest Jurgis Pabrėža (1771–1849), whose 250th birth anniversary has been commemorated in 2021. He was the man with an ambition to serve others wholeheartedly so that we “receive salvation through our Lord Jesus Christ” (1 Thessalonians 5: 9). Speaking of human guilt and liberation from the oppressive feeling of guilt in his sermons, Fr. J. Pabrėža provided the example of Cain’s story. J. Pabrėža mentions the biblical name of Cain in his sermon collection “Sermons on Various Matters” 22 times. Of 48 sermons in this collection Cain is mentioned in 5 of them. Examples of Cain’s experience of sin and guilt are provided when discussing the spiritual well-being of a person: who has no hope of being saved; who does not commit sin by killing another man; why is it bad to desire what

belongs to another; what evil is there in a jealous sneer towards others; what is wrong with a blasphemous confession? In the biblical story of Cain and examples of this narrative in the sermons of Fr. J. Pabrėža we see that a person experiences a disturbing feeling of guilt as a subconscious state of insecurity, helplessness and spiritual suffering, and as a lack of meaning in life. This sense of guilt has its own cause – sin, i.e. acting in the world against the laws of nature.

KEY WORDS: *guilt, sin, Cain, Fr. Jurgis Pabrėža, sermons.*

DOI: <http://dx.doi.org/10.15181/mtd.v0i7.2307>

Įvadas

Žmogus yra veikianti ir kartu nerimastingą kaltės jausmą dėl netinkamų savo veiksmų išgyvenanti būtybė. Kaltės išgyvenimas dvasiškai žmogų slegia, gniuždo. Trokštama susitaikymo: su kitu, savimi ir Dievu. Kaltės įveikimas – esmingas žmogiškosios egzistencijos klausimas. Ieškant atsakymų į būties klausimus, teologijos ar psichologijos mokslų sričių problemų diskusijos pradedamos nuo istorijos apžvalgų. Į dvasinių problemų kilmę ir raidą gilinamasi analizuojant biblines istorijas. Pavyzdžiui, Leo Madow’as knygą „Pyktis“ (Madow, 1972, p. 3) pradeda priminiu, kad seniausias pykčio ir jo baisių pasekmių pavyzdys yra Biblijos pasakojime apie Kainą ir Abelį, kur sakoma: „Kainas buvo labai piktas ir prislėgtas“ (Pr 4, 5). Kaino įvykdyto brolio Abelio nužudymo aprašymu Šventasis Raštas atskleidžia pykčio ir pavydo buvimą žmoguje – pirmapradės nuodėmės, atsiradusios nuo pat žmogaus istorijos pradžios, padarinį (Savickij, 2012, p. 16). Kainas yra ne tik pirmasis žmonijos piktadarys, bet kartu ir nusidėjėlio simbolis. Tad jo nuodėmė ir kaltė aptariama visais laikmečiais. Lietuvių filosofas Antanas Maceina sako, kad „jis atgyja kiekviename nusidedančiame žmoguje, ir kiekvienas nusidėjėlis pakartoja nemirštamus jo žodžius: Argi aš esu savo brolio sargas?“ (2004, p. 381).

Žmogaus patiriama kaltė atskleidžia, kad kažkas padaryta netinkamai. Nuodėmė žmogų žlugdo, tolina nuo amžinojo išganymo perspektyvos. Todėl Bažnyčia savo veikimu kviečia žmones išsilaisvinti nuo nuodėmės ir kaltės jausmo, kviečia į laimę ir ramybę – amžiną išganymą. Vienas iš išskirtinių išganymo skelbėjų buvo kunigas Jurgis Pabrėža (1771–1849), tikintiesiems teikęs įtaigius ir įsimintinus, savalaikiškus ir šiuolaikiškus, profesionaliai

užrašytus ir pasakytus pamokslius, kuriais siekė žmonėms parodyti Viešpatį Jėzų Kristų, atskleisti Jo atneštą išgelbėjimą. Tai plačių interesų žmogus, kurio siekis buvo visomis savo galiomis tarnauti žmonėms, glaudžioje vienybėje išlaikant mokslą ir tikėjimą skelbti Dievo žodį, „kad įgytume išganymą per mūsų Viešpatį Jėzų Kristų“ (1 Tes 5, 9). Kun. J. Pabrėža pamoksluose, kalbėdamas apie žmogaus kaltės pajautimą ir išsivadavimą iš jos slegiamo jausmo, kaip vieną iš Biblijos pavyzdžių pateikia Kaino istoriją ir jo kaltės patyrimą. Kaino kaltės išgyvenimo pavyzdžiu siekiama žmogų išvaduoti iš nerimastingos kaltės būsenos. Tad šio tyrimo objektas – kunigo J. Pabrėžos pamokslų rinkinio „Pamokslai vairingose materijose“¹ pamokslai. Tikslas – atskleisti kun. J. Pabrėžos pateiktus Kaino nuodėmingos būsenos ir kaltės pajautimo pavyzdžius.

Kun. J. Pabrėža, kad atskleistų temą, dažniausia taiko katechetinį metodą: pateikia klausimus ir į juos atsako. Šiuo pasirinktu klausimų ir atsakymų metodu aiškiai perteikia tai, ką žmogus turi žinoti. Laiko ženklus skaitydamas ir juos interpretuodamas Biblijos šviesoje pamokslininkas J. Pabrėža ne tik kalbėjo apie Dievą, bet pamažu klausytojus vedė link kalbėjimosi su Dievu Jėzuj Kristuje, o per tai – į asmens dvasinę gerovę.

1. Biblijos pasakojimas apie Kaino nuodėmę

Prieš aptariant Kaino kaltės pavyzdžius kun. J. Pabrėžos pamoksluose, pirmausia trumpai pažvelkime į patį Biblijos pasakojimą apie Kaino nuodėmę.

Pirmųjų žmonių (Adomo ir Ievos) nuodėmė nepanaikino religinės žmogaus savimonės: Kainas ir Abelis spontaniškai ėmė atnašauti ir garbinti, aukodami Dievui savo darbo vaisius: piemuo Abelis aukojo avinėlius, žemdirbys Kainas – žemės vaisius. Bet kai Abelis iš tikrųjų garbino, galvodamas tik apie Dievą, buvo visiškai paniręs Dieve, Kainas garbino pasilaikydamas sau vyresniojo sūnaus viršenybę, jautėsi turįs prižiūrėti brolių. Jis atliko tik

¹ *Pamokslai vairingose materijose, sakyti Ambrozijaus Pabrėžos.* (2020). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. (*Pamokslay Wairingosy materyjose qđ roźniu wyitu, iwaryriusy laykusy Sakity par Kónyga Ambroźiejó Pabreža Tercyjorió Zokana Szwęta Tiewa Prąćżyszkaus*). Toliau kun. J. Pabrėžos pamokslai bus cituojami iš šio pamokslų rinkinio.

išorinius liturginius veiksmus, garbino „žvairuodamas“: viena akis nukreipta į Dievą, kita – į Abelį. Kainas garbino ne visa širdimi, bet rūpinosi tuo, ką ir kaip daro Abelis: negarbina Dievo, bet smalsiai domisi Abeliu ir ima jam pavydėti. Į Kaino širdį įsiskverbęs pavydas skatina nuliūdimą, kartu kreipia brolių žudystės link. Taigi pirmoji žmogžudystė yra tiesioginė pavydo pasekmė (Oželis, 2012, p. 280–281). Ši pavydo nuodėmės ir iš to kylančios kaltės teologija perteikta Senojo Testamento Pradžios knygoje:

Laikui bėgant, Kainas aukojo Viešpačiui žemės derliaus atnašą, o Abelis savo ruožtu aukojo rinktines savo kaimenės pirmienas. Viešpats maloniai pažvelgė į Abelį ir jo atnašą, bet į Kainą ir jo atnašą nepažvelgė. Todėl Kainas buvo labai piktas ir prislėgtas. Viešpats užkalbino Kainą: „Dėl ko tau taip pikta? Kodėl esi taip prislėgtas? Jei gera darai, argi nebūsi pripažintas? Bet jei gero nedarai, prie durų iš pasalų tykoja nuodėmė. Ji geidžia tavęs, bet tu gali ją įveikti.“

Kainas tarė savo broliui Abeliui: „Išeikime į lauką...“ Pasiėmus lauką, Kainas pakilo prieš savo brolių ir jų užmušė. Tuomet Viešpats paklausė Kainą: „Kurgi tavo brolis Abelis?“ – „Nežinau! Argi aš esu savo brolio sargas!“ – jis atsakė. O Viešpats jam tarė: „Ką tu padarei? Tavo brolio kraujas šaukiasi manęs iš žemės! Todėl būk prakeiktas toli nuo žemės, kuri atvėrė savo burną priimti tavo brolio kraują iš tavo rankos. Kai tu dirbsi žemę, ji nebeduos tau daugiau savo derliaus. Tu būsi bėglys ir klajūnas žemėje.“ Kainas atsakė Viešpačiui: „Per daug didelė man bausmė, jos pakelti negaliu! Šiandien išvarei mane nuo žemės, aš turiu slėptis nuo tavo veido ir tapti bėgliu bei klajūnu žemėje, – kas tik mane sutiks, galės mane užmušti.“ Tuomet Viešpats jam tarė: „Taip nebus! Jei kas užmuštų Kainą, už Kainą bus atkeršyta septynis kartus.“ Ir Viešpats paženklino Kainą žyme, kad kas nors, jį užtikęs, neužmuštų. Tada Kainas paliko Viešpaties artumą ir apsigyveno Nodo krašte, į rytus nuo Edeno (Pr 4, 3–16).

Po įvykdytos brolių žudystės Kainą regime patiriantį nuodėmės pasekmės, išgyvenantį kaltę. Kainą prakeikia Dievas ir pati žemė, kuri jam nebeduos savo derliaus. Jis nubaudžiamas: turės gyventi dykvietėse ir tyruose. Smurtas ir žudymas iš pamatų pakeičia žmogaus aplinką. Žemė, užuot buvusi Edeno sodu (plg. Pr 2, 15), pertekliaus, darnių asmeninių santykių ir draugystės su Dievu vieta, tampa Nodo kraštu (plg. Pr 4, 16), t. y. trūkumo, vienvietės ir atskyrimo nuo Dievo vieta. Kainas nuo šiol bus bėglys ir klajūnas žemėje (plg. Pr 4, 14),

jį visada lydės netikrumas ir nerimastis. Tačiau Dievas, būdamas gailestingas net bausdamas, paženkliavo Kainą žyme, kad kas nors, jį sutikęs, neužmuštų (plg. Pr 4, 15). Taip pažymėjo jį aiškiu ženklu ne tam, kad pasmerktų kitų neapykantai, o kad apsaugotų nuo norinčiųjų, kuriuos užvaldęs troškimas atkeršyti už Abelio mirtį, jį nužudyti (Mellinkoff, 1981, p. 12; Junior, 2020, p. 661–662). Vadinas, net žmogžudys nepraranda asmens orumo, Dievas pats imasi užtikrinti asmens teises ir orumą. Kaip tik šioje vietoje pasireiškia paradoksalus Dievo gailestingo teisingumo slėpinys (Popiežius Jonas Paulius II, 1995, nr. 9). Bažnyčios Tėvas ir Mokytojas šv. Ambraziejus (340–397), kurio vardą pasirinko kun. J. Pabrėža, rašė, kad vos pripažinus nusikaltimą, pačioje nuodėmingo broližudystės veiksmo užuomazgoje, Dievo malonės dieviškasis įstatymas turi būti praplečiamas. Kaltinamąjį iškart nubaudus, teisingumą vykdantys žmonės niekaip negalės paisyti kantrybės ir susilaikymo, iš karto pasmerks nubausti. Tuo tarpu Dievas pavarė Kainą sau iš akių – pasiuntė jį klajoti toli nuo gimtųjų vietų, taip jo gyvenimas, buvęs kupinas žmogiškojo gerumo, įgavo grubaus laukinio žvėries būvį. Dievas pasirinko nusidėjėlio pasitaisymo, o ne jo mirties kelią, netroško, kad žmogžudys būtų nubaustas įvykdant dar vieną žmogžudystę (cit. iš Savickij, 2012, p. 25).

Nutraukus brolystės ryšį, atsiveria kelias į skausmingas konflikto, išdavystės, neapykantos patirtis. Nuodėmė tartum išmeta žmogų iš bendrystės. Atstūmimas, socialinė atskirtis yra nuodėmingo pasaulio išraiška – tai jautrumo Dievui ir žmogui nuosmukis, nuodėmės struktūra pasaulyje (Neverdauskė, 2015, p. 8–14). Šis biblinis pasakojimas apie Kainą ir Abelį yra tokios neigiamos pasekmės pavyzdys. Dievas klausia Kaino, užmušusio Abelį: „Kurgi tavo brolis Abelis?“ (Pr 4, 9a). Popiežius Pranciškus sako: „Šito Viešpats ir toliau klausia kiekvienos kartos. Deja, kiekvienoje kartoje nepaliauja kartotis dramatiškas Kaino atsakymas: „Nežinau! Argi aš esu savo brolio sargas?“ (Pr 4, 9b). Ryšio tarp brolių nutraukimas yra bjaurus ir negeras dalykas žmonijai. Taip pat šeimoje – kiek brolių ginčijasi dėl mažmožių ar palikimo, tada jie tarpusavyje nebesikalba, nebesisveikina“ (Popiežius Pranciškus, 2018, p. 27).

Pereikime prie konkrečių Kaino kaltės pavyzdžių kun. J. Pabrėžos pamoksluose.

2. Kas neturi vilties būti išganytas?

Pradžios knygoje slegianti būsena padarius nuodėmę išreiškiama beviltiškais Kaino žodžiais: „Per daug didelė man bausmė, jos pakelti negaliu!“ (Pr 4, 13). Tai viltį praradusio žmogaus kančios išraiška. „Pamoksle apie Pirmo Dievo įsakymo antrą dalį, tai yra apie tikėjimą, viltį, meilę ir Dievo garbę“², kun. J. Pabrėža kelia klausimą ir pateikia viltingą atsakymą apie išganyto galimybę:

Klausimas: „Kurie nusidėjėliai nebeturi jokios vilties būti išganyti?“ Atsakymas: „Tie nusidėjėliai, kurie, paskendę nuodėmėse, mąsto savo širdyje, kad yra praradę dievobaimingumą, kaip Kainas sakė: didelis yra nešvarumas mano, niekaip tad atleidimo negaliu atrasti.“³

Kun. J. Pabrėža, konstatuodamas situaciją, kad kai kurie, kaip ir Kainas, praranda viltį, siekia padėti žmonėms atrasti viltį gyvenime ir viltį dėl amžinojo gyvenimo. Bažnyčios mokymo užduotis, žmogui išgyvenant dėl kaltės, kai apimtas nevilties, patvirtinti tikėjimo galią ir parodyti vilties pagrįstumą. Dievas „trokšta, kad visi žmonės būtų išganyti ir pasiektų tiesos pažinimą. Vienas yra Dievas ir vienas Dievo ir žmonių Tarpininkas – žmogus Jėzus Kristus, kuris atidavė save kaip išpirką už visus“ (1 Tim 2, 4–6), rašo šv. Apaštalas Paulius. Tad Bažnyčia savo mokyme primena, jog „Dievas trokšta, kad visi būtų išganyti per tiesos pažinimą. Išganytas randamas tiesoje. Paklūstantys tiesos Dvasiai jau eina išganyto keliu“ (Tikėjimo mokslo kongregacija, 2000, nr. 22). Jėzus Kristus atpirko visus, kad visi pasiektų iš-

² *Pamokslós Apey Óntra Dali Pyrmoiy Prisakima Dyiwa: tay ira: Apey Wiera, Wylty, Meyly yr Garby Dyiwa. – Sakits Salqtusy laykó Atpósku 40. Adinu, par Sekmynes. Metusy 1825, p. 57–96. Čia ir toliau pamokslų puslapių numeracija pateikiama pagal originalią kun. J. Pabrėžos pamokslų rinkinio puslapių numeraciją.*

³ „Kl. Kóryi grieszyi par nebtórieiyma niejokios nadieiyi Jsrganima? – Ats. Tyi griesznikay, kóryi budamis griekusy paskėdy, dumo sawa szyrdieiy łsnay bezbažnós Kain taridamis: dydesnis ira nepaczziwóms móna, nekóu kad begalieció atleydyma atrasty.“ *Pamokslós Apey Óntra Dali Pyrmoiy Prisakima Dyiwa: tay ira: Apey Wiera, Wylty, Meyly yr Garby Dyiwa. – Sakits Salqtusy laykó Atpósku 40. Adinu, par Sekmynes. Metusy 1825, p. 73. Čia ir toliau tekste J. Pabrėžos pamokslų citatos šio straipsnio autoriaus laisvai perteikiamos dabartine lietuvių kalba, išlaikant pirminę minties prasmę.*

ganymą. Tad viltis būti išganytam skirta visiems. Tačiau Dievas, kviesdamas į išganymą, laukia žmogaus laisvo atsako.

Jėzus sakė: „Kiekviena nuodėmė ir piktžodžiavimas bus žmonėms atleisti, bet piktžodžiavimas Dvasiai nebus atleistas. (...) kas kalbėtų prieš Šventąją Dvasią, tam nebus atleista nei šiame, nei būsimajame gyvenime“ (Mt 12, 31–32). Šventosios Dvasios tikslas – išgelbėti žmogų iš nuodėmės ir vesti, kad jį apimtų amžinos laimės būseną. Žmogui nuolat atmetant Šventosios Dvasios kvietimą ir užkietinus savo širdį, Šventosios Dvasios veikimas tampa nebepastebimas, ir asmuo galutinai pražūva. Tas, kuris ieško Dievo, šios nedovanotinos nuodėmės nedarą (What Does the Bible Say About..., 2020). Katalikų Bažnyčia moko, kadangi gailestingumas yra begalinis, nėra tokio nusikaltimo, už kurį negalėtų būti atleista. Jei už nuodėmę Šventajai Dvasiai, apie kurią kalba Jėzus, negali būti atleista, tai tik todėl, kad ji pagrįsta atleidimo atmetimu: atmetu man suteikiamą atleidimą ir nesutinku jo suteikti kitam. O juk Šventoji Dvasia pati yra Atleidimas – atleidimas, kuris negali savęs primesti (Ange, 2006, p. 85).

3. Kuris užmušdamas kitą žmogų nepadarо nuodėmės?

„Kainas pakilo prieš savo brolių ir jį užmušė“ (Pr 4, 8). „Pamoksle apie Penktą Dievo įsakymą“⁴ aptariamą Dekalogo įsakymą „Nežudyk“. Kun. J. Pabrėža gilinas į tai, ar visada nužudydamas kitą žmogus yra kaltas.

Klausimas. Kada ir kokiais atvejais užmušus kitą gali būti laisvas nuo nuodėmės? (...) Atsakymas: Jeigu kas per nelaimę, per kokį nelaimingą atsitikimą užmuštų kitą, gali nenusidėti per tokį užmušimą pagal Šventojo Rašto mokymą (Įst 19, 4–5). Nes tas, kas to jokiū būdu nenorėjo, lieka be nuodėmės.⁵

⁴ *Pamokslas Apej Pėkta Prisakima Dyiwa. – sakits ónt Jubileusza dydzioiy. Mosiediey. Metusy 1826*, p. 129–144.

⁵ „Kl. Kóumet, yr kokiusy prisytropyymusy ózmuszies kyta, gał buty lóusós nóu grieka? – Ats. Kad kas ysz necziestys, ysz necziesliwa pripodka koky, ózmusztu kyta gał nesógrieszity par toki ózmuszyma, pagał mokima Raszta Szwėta. (Deut. XIX. 4. etc.:). Nes tay, kas dedas niekó budó nenorėt, stojes be grieka.“ *Pamokslas Apej Pėkta Prisakima Dyiwa. – sakits ónt Jubileusza dydzioiy. Mosiediey. Metusy 1826*, p. 131.

Čia kun. J. Pabrėža remiasi Senojo Testamento Pakartoto įstatymo knygos žodžiais, kuriais pristatoma netyčinė žmogžudystė:

Šitoks yra atvejis žmogžudžio, kuris gali ten nubėgti ir savo gyvybę išgelbėti: kai kas nors netyčiomis yra užmušęs savo artimą, su kuriuo niekad nėra buvęs priešas. Tarkime, nueina kas nors su artimu į mišką malkų pasikirsti ir jam, pakėlus kirvį medžiui kirsti, kirvis nuslysta nuo koto, mirtinai užgaudamas jo artimą (Įst 19, 4–5).

Vis dėlto, nors žmogžudystė įvykdoma netyčia, žmogus yra atsakingas dėl blogą veiksmaū nulėmusių aplinkybių. Žmogiški veiksmai, kurių objektai prieštarausia asmens gėriui, moralinėje teologijoje vadinami *vidujai blogais* veiksmais: jie yra tokie visada ir patys savaime, t. y. dėl paties jų objekto, nepaisant paskesnių veikiančiojo intencijų ir aplinkybių, tad griežtai neleistini. Iš tokių veiksmų paminima žmogžudystė. Tačiau, jei veiksmai *vidujai blogi*, gera intencija ar konkrečios aplinkybės gali tą blogumą sušvelninti. Taigi veiksmo moralumą lemia ir tam tikros konkrečios aplinkybės. Jos moraliniu požiūriu svarbios, jei didina ar mažina gerą arba blogą rezultatą arba sukelia papildomų blogų padarinių, arba sudaro progą tokiems padariniams. Vienas ar kitas žmogaus veiksmas, esant tam tikroms aplinkybėms, gali būti skirtingai vertinamas (Narbekovas, 2004, p. 18–21). Todėl, jei žmogžudystė net įvykdyta netyčia, kaip toliau teigia J. Pabrėža, žmogus gali būti kaltas dėl aplinkybių, lėmusių blogas pasekmes:

Vienok ir toje srityje, kad nenusidėtum, labai didelio reikia atsargumo. Nes, nors žmogus ir nenorėtų kito užmušti arba sužeisti, bet jei darytų tokį darbą, yra negeras dalykas, iš kurio gali kilti nusikaltimas, toks visados kaltas būtų užmušęs žmogų. O tokie yra tie: 1. Kurie šautuvą ar pistoletą užtaisytus laikė namuose. 2. Kurie pagrobę šautuvą užtaisymą tikrina į žmogų, ir tokie, kurie nežinodami, šautuvas yra užtaisytas ar ne, vis tiek sprigčioja. 3. Kurie šautuvą užtaisytą laiko kur nors iškištą arba pamestą. 4. Kurie, pašaudyti išėję, su užtaisytu šautuvu nesielgia visų atsargiausiai. Oi, šautuvas, šautuvas vertas būti prakeiktas, kiek daug per jį žmonių užmuštų yra! O visi tokie nusikaltėliai sako, kad tai atsitiko netyčia: bet pas Dievą retas iš tokių užmušėjų bus laikomas ne žmogžudžiu.⁶

⁶ „Wyinok yr tamy daykty, kad nesógrieszity; łabay dydzios reyķ óstražnibys. Nes norint žmogós yr nenorietu kyta ózmuszty, arba sókaliecizty: ale icy daritu toki

Kaltės pajautimas susijęs su veiksmis, t. y. su tuo, ką žmogus daro netinkamai (Nauta, 2009, p. 66). Žmogaus patiriama vidinė neramybė ir sąžinės graužatis rodo jį esant kaltą. Kaltės išgyvenimas rodo pakenkimą egzistencijos plotmėje. Dažniausia žmogų kaltina jo paties sąžinė, o bausmės vykdytoju, jeigu negebama teisingai interpretuoti kaltintojo ar laikytis jo nustatytų normų, tampa pats žmogus. Ši bausmė – savęs atstūmimas, negebėjimas tinkamai savimi rūpintis, vis labiau pašąmoningai stumiant save „ešfoto“ link (Ivanovienė, Juškienė, 2018, p. 115, 128). Toliau pamokslininkas J. Pabrėža, kalbėdamas apie asmens patiriamą kaltę nužudžius kitą, vėl pateikia Kaino pavyzdį:

Šventasis Raštas pateikia pirmą žmogžudystę, kurią įvykdė Kainas užmušdamas savo tikrą brolių Abelį. Taip pat nurodo ir antrą žmogžudystę, padarytą Lamecho, kuris užmušė Kainą pirmąjį žmogžudį. Abu žmogžudžiai nusidėjo: bet tarp jų nuodėmės buvo skirtumas: Kainas, užmušdamas Abelį, užmušė jį tyčiomis, iš didelio pykčio ir neapkentimo jo; o Lamechas, užmušdamas Kainą, užmušė jį nenorėdamas, per nelaimingą atsitikimą. Tai toks būdas.

Turėjo Lamechas didelį norą užsiimti medžiojimu, užmušti žvėris ir paukščius šaudydamas iš lanko vilkus. Vieną kartą išėjo į medžioklę, pamatė, kad kažkas juda krūmuose: šauna tada į tą judantį žvėrį, bet vietoj žvėries, Kainą užmušo, arba kitą žmogų (nes apie tai kai kurie sako, kad Lamechas Kainą užmušo. Tačiau kiti kitaip sako, kad ne Kainą, bet kokį kitą žmogų turėjo užmušti (Komentaras Antoine *Augustin Calmet*).

Apsvarstykime dabar: kuris kaltesnis yra iš tų dviejų žmogžudžių? Atrodo, kad Kainas.⁷

darba, yr daykta negera, ysz kório gał stotyis razbaynykiste, toks wysados kalts butu ózmusza žmogaus. – O tokeys ira tyi: (a) l a Koryi strielbas arba pyszteletas ózdaritas łayka nómusy. – 2ra Kóryi pagrobyi strielba ózdarita mieróu i žmogó, yr tyi, kóryi nežynodamis ar strielba ira ózdarita, ar ne, wyinok sprygyn. 3ti Kóryi strielba ózdarita łayka kór ikyszta, arba pamesta. – 4a Kóryi ónt strielczistys yszejy, só strielbó ózdaritó, neelgas wysóóstražniausey. – Oy strielbas, strielbas, wertas but yszkeykyma, kaupt daugel par anas jau žmonių ózmusztu rądas! O wys sakos razbaynykay tokyi, kad tay stojos ysz neticziu: bet pri Dyiwa rets ysz tokiu ózmuszjeju tebus paskaytits ne óz razbaynika.“ *Pamokslas Apey Pękta Prisakima Dyiwa. – sakits ónt Jubileusza dydzioiy. Mosiediey. Metusy 1826*, p. 131.

⁷ „Raszs Szwęts priwed pyrma razbaynykisty, kóryi papyldy Kains ózmuszdams tykróuji Broli sawa Abló. – teypojaus priwed yr óntra razbaynykisty papyldita par Lamech, kórs ózmuszy Kaina pyrmóuji razbaynika. – Abódo tóudó razbay-

Išties Šventajame Rašte nekalbama, kad Lamechas užmušė Kainą. Tiktai pats Lamechas teigia, kad „užmušiau žmogų už žaizdą, bernioką už įdrėskimą“ (Pr 4, 23). Kaip nurodo kun. J. Pabrėža, jis čia remiasi prancūzų benediktinu Antoine Augustin’u Calmet’u (1672–1757), kuriam savo laiku buvo pavesta aiškinti Šventąjį Raštą Moyenmoutier’o ir Munster’io abatijose. 1748–1750 m. Paryžiuje pasirodė naujas Biblijos leidimas, vadinamas Venso Biblija (*La Bible de Fence*), lotynų ir prancūzų kalbomis. Joje pateiktos benediktino A. A. Calmet’o įžangos ir paaiškinimai. Lietuvos nacionalinėje bibliotekoje saugoma pirmoji šios redakcijos laida. Tai viena vertingiausių Nacionalinėje bibliotekoje saugomų XVIII a. Biblijų (Misiūnienė, 2011, p. 61). Galima kelti prielaidą, kad J. Pabrėža, studijuodamas Vilniuje, susipažino su šiuo Biblijos leidimu ir komentarais.

4. Kodėl geisti svetimų daiktų yra blogai?

Anot teologo Eli Stanley’aus Jones’o: „Kas nieko negeidžia, tam priklausos viskas. Neturėdamas nieko, jis turi viską, įskaitant ir patį gyvenimą... Jis turtingas, bet turtingas ne savo turto gausybe, o savo troškimų menkumu“ (cit. iš Plett, 2013, p. 122). „Pamoksle apie Dešimt Dievo įsakymų, sakytame Mosėdyje per Didįjį Jubiliejų 1826 metais“⁸ kun. J. Pabrėža kalba apie netinkamą geidimą svetimo turto. Pirmiausia pamoksle kelia klausimą:

nikó sógrieszyiy: ale tarp grieka anóudóus tas bówa kytynyszškóms: iogey Kains óžmuszdams Abló, óžmuszy ji ticziomis, ysz dikos žlastys yr neapkątas ónt jo: o Lamech óžmuszdams Kaina, óžmuszy ji nenoriedams, ysz necziestys: o tay tokió spasabó: Torieiy Lamech dydy ókata bowityis strielczisty, muszty žwieris yr pakszczizius szaudidams só seydokó wilicziemis. Wyna siki yszejys ónt szaudiklys, yszwida, kad kažynkas kósz krumalusy: szaun tada i tóu kószątiji žwieri, bet wyito žwieryis, Kaina óžmuszy, arba kyta žmogó. (: nes tamy daykty noris nekóryi prowiy kad Lamechs Kaina óžmuszy, wyinok, kyty kyteyp saka, iog ne Kaina, bet kyta koki žmogó tórieiy óžmuszty (Comment. Calmet. in Genes. Cap. 4. ver. 24.) – Apsudikyt dabarczióu: katras kaltesnis irą ysz tu dwyju razbayniku? Rodos, jogey Kains.“ *Pamokslas Apey Pėkta Prisakima Dyiwa. – sakits ónt Jubileusza dydzioiy. Mosiediey. Metusy 1826, p. 131–132.*

⁸ *Pamokslós Apey Deszimta Prisakima Dyiwa Sakits Mosiedie laykó Dydzioiy Jubileusza Metusy 1826, p. 279–294.*

Kokią žalą daro negeras geidimas svetimų gėrybių? Atsakymas. (...) Blogas geismas svetimų daiktų naikina meilę artimui visiškai, o į meilės vietą stato neapkentimą niekuo nekalto asmens, kuris vertas būti labai mylėtinas ir gerbtinas. Tas blogas geismas naikina meilę artimui, veda žmogų prie garbės atėmimo, barimosi, mirties linkėjimo, ir visokių kitų negerovių: užgauliojimų, barimosi ir visokių nuostolių. Tas bedieviškas geidimas veda į plūdimąsi, grobimą, sužeidimą, žudymą, ir į visokių skriaudų įvykimą.⁹

Toliau netinkamo geidimo priežastį ir pasekmes nusako Kaino pavyzdžiu, remdamasis Biblijos žodžiais: „Viešpats maloniai pažvelgė į Abelį ir jo atnašą, bet į Kainą ir jo atnašą nepažvelgė. Todėl Kainas buvo labai piktas ir prislėgtas“ (Pr 4, 4–5). Pats Kaino pyktis atskleidžia, kad širdyje jis dėl atnašaujamos aukos abejoja, tarsi Dievas negalėtų pasirinkti – priimti auką ar jos nepriimti. Čia kalbama apie pirmąją nuodėmės padarinius, norą savo aukomis valdyti patį Dievą: aukodamas auką žmogus nori nurodyti Dievui, ką šis privalo su ja daryti, jis bando kažką gauti, sudaryti mainų sutartį. Aukodamas Dievui auką žmogus kėsina į Dievą, į Jo asmens laisvę. Aukojant išties pamaldžiai, visiškai pripažįstant Dievo asmenį, kuriam aukojama, ne-
pykstama ant kito dėl jo atnašaujamų aukų (Gudaitytė, 2007, p. 84).

Paveikslą tos tiesos parodo ant savęs nelaimingas Kainas, Adomo sūnus. Kaip matome, jog teisingas jo brolis Abelis žiūrėjo į Viešpatį Dievą ir jog mylintis Dievas jo atnašas priėmė, palaimindamas gausiai jo turtą (Pr 4, 4–5). Supyko labai už tai ant savo brolio, persimainė jo veidas ir puolė į tokią bedievybę, jog niekuo nekaltą savo brolių išsivedė į laukus, užmušė jį negyvai. Klausykite, mylimiausieji! Kas čia Kainą atvedė į tokį didelį įniršį ir pyktį ant savo brolio, kad atmetė į šalį širdies myliširdystę ir bro-

⁹ „Kokes yszkadas dara negers geydymys swetyma geribys? Ats. (...) Pykts geydólis swetyma dayktu, naykyn Meyly artyma sówysó czistay, o i wyita meyls iweys neapkąta pagalaus ónt niekó nekaltu asabu; kórios wertas but dydey miliety yr szynawoty: – Tas pykts geydólis ysznaykynys meyly ónt artyma, wed žmogó ónt szłowys draskima, ónt bórczyiyma, ónt žiczyiyma smerty, yr wysokios niecziestys kytam: ónt zwaydyimos, prowoiymos yr wysokiu nezgadu. – Tas bezbažnós geydymys wed i łopynstwas, grebežius, sóroniymus, razbaynikistes, yr ónt wysokiu kridwu dasyleydyma.“ *Pamokslós Apey Deszimta Prisakima Dyiwa Sakits Mosiedie laykó Dydziojy Jubileusza Metusy 1826, p. 287.*

lišką meilę, išdrįso užmušti jį ir jo kraują pralieti, ir per tai užsitraukė praeikimą Dievo ir amžiną negarbę užsitraukė ant savęs nuo Dievo? Šitam viena tik priežastis, sako Šventasis Raštas, jog Viešpats Dievas maloniai žvelgė į Abelio auką, o į Kaino aukas nepažvelgė.¹⁰

Dekalogo įsakymas „Negeisk svetimo turto“ reikalauja vidinės laikyosenos, kurią žymi pagarba kito nuosavybei, ir draudžiamas *godumas*, svetimų gėrybių *nežabotas geidimas* bei *pavydas*, kurio esmė – nusiminimas dėl kito turimų gėrybių ir besaikis troškimas jas pasisavinti (Katalikų Bažnyčios Katekizmas. Santrauka, 2007, nr. 531). Dešimtas dekalogo įsakymas „Netrokši (...) bet ko, kas priklauso tavo draugui“ (Išt 5, 21) reikalauja pagarbos sukurto gėrybėms, kurias Viešpats patikėjo visai žmonių giminei, pagarbos kitų darbo vaisiams. Skatinamas žmonių garbingumas bendraujant su kitais, raginama nepavydėti svetimo turto ir mąstant ne tik apie savo laimę būti pasirengusiems padaryti laimingus kitus (Forte, 2002, p. 36).

Kuo gi tau nusikalto brolis tavo, pesimistiškai nusiteikęs Kainai? Jog Dievas jo atnašas priėmė? Argi už tai nevertas buvo, idant už tai tu jį labiau mylėtum ir saugotum, brangintum? Jog buvo toks geras ir teisingas Dievo akyse, kad jo aukas maloniai priėmė? Bet nepriimtas tamsumas piktaid geidžiančio žmogaus! Kainas dėl to nekenė savo brolio, jog jį matė gerą esantį ir pasitikintį Dievu aukojant Jam aukas, o pats Kainas buvo piktas ir nenorėjo eiti jo pėdomis.¹¹

¹⁰ „Paweyksła tos tyisos parody ónt sawys necziesliws Kains Sunós Adoma. Tas kad regieiy, iog teysings Ablós brolis jo pasydaoboiy Ponóu Dyiwou, yr iog miłay Dyiwas jo aferas priimdynie, błagasłowidams anam gausey ónt jo tórta (:Genes. 4. 5.) ózsyrustyna łabay dydey óz tatay ónt Broly sawa, atsymayny weyds jo, yr i toky ipóuly bezbažnasty, iogey nickó nekalta Broli sawa yszwedyis i łaukus, ózmuszy ji akrutnay. – Uwożokyt Milausyijy! Kas cze Kaina atwedy i teyp dydi padukyma yr złasti ónt broly sawa, iog atmetyis i szali szyrdi miłaszyrdistys, yr meyly brolyszka, atsywożyiy ózmuszy ji, yr jo krauji pralyity, o par tay dóbólta prakeykyma Dyiwa yr ómžyna yr doczesna óztraukty ónt sawys nóu Dyiwa? szytay ta wyina tyktay destys, saka Raszts Szwęts, jog Pons Dyiws łoskawoms akymis stebiejos ónt aferu Ablaus, o ónt aferu Kaina anie žwełgty nepažwełgy.“ *Pamokslós Apey Deszimta Prisakima Dyiwa Sakits Mosiedie laykó Dydziojy Jubileusza Metusy 1826*, p. 287.

¹¹ „Kasgi tay do nóusydieiymys Broly tawa bezbažnas Kain? iogey Dyiwas aferas jo priimdynieiy? Argi óz tatay newerts bówa, idant óz tatay tó ji dydziaus milietómi,

Pateikęs Kaino nuodėmės ir jo išgyvenamos kaltės pavyzdį, J. Pabrėža nurodo, kad panašiai elgiasi ir klausytojai:

Tegul kuris, ar tai brolis, ar kaimynas, ar kitas mūsų artimas, patenka į kokio didelio pono malonę, tegul gauna už patikimą savo pasitarnavimą kokią atlygį: tegul nusiperka kokią gabalėlį žemės, tepasistato geresnius pastatus, tepadidina sau gerų lėšų pilną ir madingumą savo. Jau visas sodžius, beveik visi kaimynai ir pažįstami dėl to liūdite labai, puolate visi į didelį pyktį ir neapykantą, visi jo garbę prieš kitus draskote ir stengiatės, kaip jį kuo greičiau iš malonės išmesti ir jo atlygį išplėšti. Bet ką jums tas kaimynas pikto padarė? Niekur jūsų nenusukriaudė. Nei vieno iš jūsų nepapiktino. O galbūt ne vienam jūsų daugel gero parodė. Dėl ko jūs ant jo leidžiate liežuvį pikta? Dėl ko jūs norite jį pradžudyti? Tai viena ir ta pati yra priežastis, kuri buvo Kainui, kai pyko ant brolio savo. Kaip Kainas pyko ant brolio savo, jog jis turėjo Dievo malonę, jog Dievas jį laimino, taip ir jūs dėl to pykstate, kad Dievas pažiūrėjo į brolių, į kaimyną jūsų dėl jo dorybių ir tarnystės ir jį palaimino turtuose jo.¹²

yr pawozotómi, szynawotómi? iogey bówa teypo gers, yr sprawedliws akysó Dyiwa, kad jo aferas milesney priimdynieiy? – Bet, o! nepaimta aklibe pykta geydóly žmogaus! – Kains dieľto nekęť broly sawa, iog ji regeiy gera esąť yr wierna dieľ Dyiwa pri atidawynieiy Jem aferu, o pats Kains bówa pykts, yr nenorieiy eyty jo piedomis.“ *Pamokslós Apey Deszimta Prisakima Dyiwa Sakits Mosiedie laykó Dydziojy Jubileusza Metusy 1826*, p. 287–288.

¹² „Tegól kórs, ar tay Brolis musó, ar Sósieds, ar kyts musó artymis ipól i łoska pri koky Pona Dydy, tegól gaun óz wiernas sawa pasľugas, koky órąda: te priperkas sau koki szmoteli žemys, teyszbdawojes geresnius trobesnius, tepadaugyn sau geró spasabó pilna, yr majętnasti sawa: jau cieľoy Akaliczioiy, mažny wysy sósieday, yr pažistamis, ysz to smutnyjes ľabay, pól wysy i dydy zľasti, yr neapkąta, wysy jo szľowy prisz lytus draska, yr storojes kayp ji kóu greycziausey ysz kyyno łoskas yszmetinty, yr jem pasywedyma yszplieszty. – Ale kóu jums tas Sósieds pykta padary? Niekamy jusó nepakridwyiy: niewyynam ysz jusó neisyprykyiy: o rasi niewynam ysz jusó daugel gera swieczyiy. Óžkóugi jus ónt jo teyp leydat lyizówi pykta? Óž kóu noryt ji prapóldity? – Tatay wyina pati wysa to ira destys, kóri bówa yr Kainóu pri zľastyimos ónt Broly sawa: kayp Kayns zľastyjos ónt Broly sawa, iog Jis tórieiy łoska pri Dyiwa, iog Dyiwas Jem blagasľowyiy: teyp yr jus óz tatay tyktay zľastyjeties, iog Dyiwas zwyľkterieiy ónt Broly, yr sósieda jusó, ónt jo Cnatu yr zasľugu, yr jem pabľagasľowyiy tórtusy jo.“ *Pamokslós Apey Deszimta Prisakima Dyiwa Sakits Mosiedie laykó Dydziojy Jubileusza Metusy 1826*, p. 288.

Kaltė visada susijusi su taisyklių, kurios skirtos tam, kad apsaugotų bendrą gėrį, pažeidimu. Šios taisyklės būtinos kaip socialinė garantija ir tvarkos apsauga (Nauta, 2009, p. 66). Dešimtuoju įsakymu draudžiama geisti svetimų gėrybių, nes iš to kyla septintuoju įsakymu „Nevok“ draudžiami vagystė, plėšikavimas, sukčiavimas. „Akių geismas“ (1 Jn 2, 16) sukelia prievartą ir neteisybę. Dešimtajame įsakyme kalbama apie širdies ketinimus, drauge su devintuoju šis įsakymas yra kitų Įstatymo įsakymų santrauka (Katalikų Bažnyčios Katekizmas, 2012, nr. 2534).

5. Kokį blogį lemia pavydus šnairavimas į kitą?

„Viešpats maloniai pažvelgė į Abelį ir jo atnašą, bet į Kainą ir jo atnašą nepažvelgė. Todėl Kainas buvo labai piktas ir prislėgtas“ (Pr 4, 4–5). Kaino reakcija į netikėtą jo netinkamo aukojimo atmetimą buvo įtūžis ir pyktis. Jo pyktis – tai pavydo ženklas. Pavydas verčia jaustis nepilnaverčiu, tai jausmas, kuris kyla, kai kitas atima iš tavęs tai, ko trokšti sau. Kaino auka atmetama. Pažeminimo ir įskaudinimo negali paslėpti ar nuslopinti, nes Abelis viską matė (Nauta, 2009, p. 66). Pirmaisiais krikščionybės amžiais apie šiuos du aukas aukojančius brolius taip pasakota: Abelis yra ant kalno, o žemdirbys Kainas – slėnyje. Abelio aukos dūmai kyla tiesiai į dangų ir neša jo auką Viešpačiui. Kaino aukos dūmai sklaidosi pažemiu ir aukščiau nepakyla. Be kitų aiškinimų, įdomi šiame pasakojime glūdinti dvasinė prasmė: Kainas nebesugeba skaityti nei kūrinijos, nei laiko ženklų, jis gyvena taip, tarsi visi rengtų prieš jį sąmokslą. Tai – prieš save patį sukilęs žmogus, matantis tiktai save ir nebesuvokiantis nei tikrovės, nei istorijos, visa ko bijantis bei visa ką įtariantis. Kiekvieną ženklą jis priima kaip grėsmę: mato kitą ir jį suvokia kaip turintį kėslų savo atžvilgiu. Tas kitas gali turėti pačių geriausių norų, bet jį priimami kaip išdavystę ar grėsmę. Viso to priežastis – Viešpaties atsiskaitymas priimti Kaino auką: jis tartum panūsta teisti patį Dievą. Bet juk Dievas yra laisvas, jis – Asmuo, tad veikia laisvai, beje, laisvė visada yra jo meilės matmuo. Kas nesugeba to priimti, teisia Dievą, kartu atskleidžia savyje nykstant meilės pradą (Gudaitytė, 2007, p. 84). „Pamoksle apie šnairavimą ir

tinginystę, sakytame Salantuose per Sekmines 1815 metais¹³ kun. J. Pabrėža kelia klausimą apie šnairavimo, pavydaus žiūrėjimo į artimą žalą.

Šnairuotojas kenkia sau ir kūnui, ir dvasiai. Žalą kūnui, nes šnairuotojas džiūsta patsai savo širdyje nuo pavydaus šnairavimo, ir kaip kirminas gadina medį, kaip rūdis gadina geležį, taip pavydus žiūrėjimas gadina sveikatą žmogaus. (...) Nes tai Dievas tau skelbia, jog dėl tavo piktos akies nenustos būti gerą darančiam tam, kam nori (Mt 20, 15).¹⁴

Tai sakydamas pamokslininkas nurodo į Evangelijos pagal Matą žodžius: „Nejaugi man nevalia tvarkyti savo reikalų, kaip noriu?! Ar todėl šnairuoji, kad aš geras?!“ (Mt 20, 15). Pavydus žiūrėjimas – tai liūdesys, kilęs dėl kito žmogaus turimo turto, ir besaikis troškimas – net ir neteisėtai – jį pasisavinti. Kaip sako J. Pabrėža, per pavydų žvilgsnį Kainas puolė į nuodėmę, kurios slegiamą kaltę jautė visą gyvenimą:

Nukentėjo pats Kainas, nes per visą savo gyvenimą turėjo nešioti savyje Dievo bausmę.¹⁵

Kai pavydžiai žvelgiant trokštama artimui didelio blogio, daroma mirtinoji nuodėmė. Bažnyčios mokymas teigia, kad pavydas gimdo neapykantą, apkalbas, šmeižtą, džiaugsmą dėl artimo nelaimės ir susikrimitimą dėl jo sėkmės (Katalikų Bažnyčios Katekizmas, 2012, nr. 2539).

¹³ *Pamokslós Apey Ózwidieyima yr Tingyni. – sakits Salqtusy ónt Sekmyniu. Metusy 1815, p. 379–390.*

¹⁴ „Ózwidelniks yszkadyi sau yr ónt kuna yr ónt Duszys. Yszkadyi ónt kuna, nes ózwidelniks dziun patsay szyrdie sawa ysz ózwidieyima, yr kaypo kymys gadyndy medi; kaypo rudis gadyndy gelzi, tepy ózwidieyims gadyndy sweykata žmogaus. ...Nes szytay Dyiwš tau apznaymyi, iog dieley tawa pyktos akysis neparstos buty geray daraczio tam, kam nor (:Matth. 20.15)“. *Pamokslós Apey Ózwidieyima yr Tingyni. – sakits Salqtusy ónt Sekmyniu. Metusy 1815, p. 382.*

¹⁵ „Ózyszkadyiy sau Kains, nes par wysa giwenyima sawa tórieiy neszioty ónt sawys karony Dyiwa“. *Pamokslós Apey Ózwidieyima yr Tingyni. – sakits Salqtusy ónt Sekmyniu. Metusy 1815, p. 382.*

6. Kuo bloga šventvagiška išpažintis?

Per išpažintį reikia tiksliai, nuoširdžiai pasakyti visas nuodėmes, išpažinti konkrečius nuodėmingus veiksmus, o ne tik bendrus polinkius. Privalu išpažinti visas sunkiąsias nuodėmes, t. y. visus su svarbiu dalyku susijusius sąmoningus ir laisva valia atliktus veiksmus. Tas, kuris iš gėdos ar baimės nuslepia nuodėmę arba stengiasi sumenkinti jos sunkumą, bergždžiai bando apgauti Dievą, jo atlikta išpažintis šventvagiška. Kun. J. Pabrėža „Pamokslė apie šventvagišką išpažintį, sakytame Švėkšnoje per 40 dienų atlaidus 1824 metais“¹⁶, kalba apie šventvagiškos išpažinties blogį žmogui.

Labai daug žalos daro šventvagiška išpažintis žmogui. 1. Per tokią Išpažintį kunigo absoliucija nuodėmių neatleidžia. (...) 6. Užtraukia žmogui didelę Dievo bausmę tiek šiame pasaulyje, tiek po mirties.¹⁷

Patiriamą sąžinės neramumą po šventvagiškos išpažinties kun. J. Pabrėža iliustruoja pavyzdžiu, nurodydamas Kaino kaltės potyrį. Kaltas žmogus tarsi turi kažką savyje, kas iš šono jį stebi ir teisia.

Kiekvienas šventvagis galimai neramią sąžinę turi, kaip Kainas, kuris užmušė savo tikrąjį brolių Abelį, o prieš Viešpatį Dievą savo nuodėmės išsigynė, patyrė baisų neramumą savyje (Pr 4, 9–16). Išbėgo Kainas lauk iš savo tėvo namų ir valkiojosi po svetimus kraštus. Ir nors niekas paskui jo nesigynė, jis vienok slapstėsi ir bijojo, kad kas jo paties neužmuštų, nes jo nuodėmė visados jam stovėjo akyse ir visados jam rūpėjo. Tas pats dedasi su tuo, kuris atliko šventvagišką išpažintį.¹⁸

¹⁶ *Pamokslós Apey Spawiedny Szweřwagyszna. Sakits Szwiekszno ónt Atposku 40.Adinu. Metusy 1824.*

¹⁷ „Labay daug pykta dara Spawiedne Szweřwagyszna dieř žmogaus: 1° iog par toky Spawiedny Absalocyje Kónyga grieku neatleyd. (...) 6° Óžtrauk ónt žmogaus strosznes karones Dyiwa tad ónt szio Szwieta, tad po smerty.“ *Pamokslós Apey Spawiedny Szweřwagyszna. Sakits Szwiekszno ónt Atposku 40.Adinu. Metusy 1824*, p. 465.

¹⁸ „Kožnós Szweřwagyszis padabny nespakaynóma sumnenys datyr, kayp Kains, kórs óžmuszys tykróuji broli sawa Abló, o óžsyginys prisz pati Pona Dyiwa grieka sawa, datiry stroszniausy nespakaynóma ónt sawys (: Gen. 4.9. etc.) Yszbiega Kains łaukón ysz nómu Tiewa sawa, yr walkiojes po swetymus paszalus.

Čia vėl kun. J. Pabrėža primena Pradžios knygos žodžius, kuriais perteikiamas nerimastingas Kaino būvis, kai nuodėmė neišsakyta, neišpažinta ir negautas atleidimas. Dvasinė kančia lydėjo Kainą, dvasinė įtampa ir kančia lydi žmogų, šventvagiškai šventusį Atgailos sakramentą. Likęs kaltės jautimas rodo, kad žmoguje tarsi kažkas sulaužyta, suardyta, kažkas, kas jį žeidžia (Ivanovienė, Juškienė, 2018, p. 114) ir nėra atitaisyta.

Išvados

Kun. J. Pabrėža pamokslų rinkinyje „Pamokslai vairingose materijose“ biblinį Kaino vardą mini 22 kartus. Iš šio rinkinio 48-ių pamokslų jis minimas 5-iuose:

- Pamoksle apie šnairavimą ir tinginystę, kuris sakytas Salantuose per Sekmines 1815 metais.
- Pamoksle apie Pirmo Dievo įsakymo antrą dalį, tai yra apie tikėjimą, viltį, meilę ir Dievo garbę, kuris sakytas Salantuose 40 dienų atlaidų metu, per Sekmines, 1825 metais.
- Pamoksle apie Penktą Dievo įsakymą, kuris sakytas per Didįjį jubiliejų Mosėdyje 1826 metais.
- Pamoksle apie Dešimt Dievo įsakymų, kuris sakytas Mosėdyje per Didįjį jubiliejų 1826 metais.
- Pamoksle apie šventvagišką išpažintį, kuris sakytas Švėkšnoje per 40 dienų atlaidus 1824 metais.

Kaino nuodėmės ir jo kaltės išgyvenimo pavyzdžiai pateikti aptariant asmens dvasinės gerovės klausimus:

- Kas neturi vilties būti išganytas?
- Kas užmušdamas kitą žmogų, nepadaro nuodėmės?
- Kodėl geisti svetimų daiktų yra blogai?

Yr norint nieks paskou jo negynies, ons wynok slapsties, yr byjoges, kad kas jo patyis neozmusztu: nes grieks jo wysados jem stowieiy akysó, yr wysados jem rupieiy. – Tas pats dedas só tóumi, kórs atprowyi Spawiedny Szwetwagyszny.“ *Pamokslós Apey Spawiedny Szwetwagyszna. Sakits Szwiekszno ónt Atposku 40.Adimu. Metusy 1824, p. 465.*

- Kokį blogį lemia pavydus šnairavimas į kitą?
- Kuo bloga šventvagiška išpažintis?

Remdamiesi Biblijos pasakojimu apie Kainą ir šio pasakojimo pavyzdžiais kun. J. Pabrėžos pamoksluose matome, kad žmogus patiria nerimastingą kaltės išgyvenimą kaip sąmoningą būseną, kurios veikiamas jaučia nesaugumą, bejėgiškumą, dvasinę kančią, kaip gyvenimo prasmės stoka. Šis kaltės jausmas turi savo priežastį – nuodėmę, t. y. veikimą pasaulyje ne pagal prigimties dėsnius. Žmogiškoji prigimtis, atsiskyrusi nuo Dievo, nebetenka tvirto ontologinio egzistavimo pagrindo. Ją ištinka dvasinė nebūtis, kuri atsiskleidžia kaip apleistumas, izoliacija, vienatvė, taigi kaip atsidavimas Niekui, kuris taip įsiskverbia į žmogaus gyvenimą, kad jis nebesuvokia jo prasmės ir paskirties.

Literatūra

- Ange, D. (2006). *Atleidimas – dieviškoji chirurgija*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Forte, B. (2002). *Mažasis įvadas į krikščionio gyvenimą*. Vilnius: Katalikų pasaulis.
- Gudaitytė, B. (2007). Savęs pažinimas – kelias į Tikrąją Tikrovę. *Soter*, Nr. 23, p. 71–90.
- Ivanovienė, V., Juškienė, V. (2018). Nerimo, kaip pirmapradės nuodėmės, raiška žmogaus savivokoje. *Mokslo ir tikėjimo dialogai. Tiltai. Priedas: Mokslo darbai*, Nr. 48, p. 107–133.
- Junior, N. (2020). The Mark of Cain and White Violence. *Journal of Biblical Literature* 139, No. 4, p. 661–673.
- Katalikų Bažnyčios Katekizmas*. (2012). Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Katalikų Bažnyčios Katekizmas. Santrauka*. (2007). Kaunas: Katalikų interneto tarnyba.
- Maceina, A. (2004). *Raštai*, T. 9. Vilnius: Margi raštai.
- Madow, L. (1972). *Anger*. New York: Scribner's.
- Mellinkoff, R. (1981). *The Mark of Cain*. University of California Press.
- Misiūnienė, J. (2011). XV–XVIII amžių Biblijos Lietuvos nacionalinėje bibliotekoje. *Bibliografija 2008–2009. Mokslo darbai*, p. 55–81.
- Narbekovas, A. (2004). *Bioetika*. Kaunas: VDU leidykla.
- Nauta, R. (2009). Cain and Abel: Violence, Shame and Jealousy. *Pastoral Psychol*, Nr. 58, p. 65–71.
- Neverdauskė, V. (2015). *Katalikiškos asmens orumo sampratos svarba vyresniojo amžiaus žmonių (65–70 m.) socialinės atskirties prevencijai*. Magistro baigiamasis darbas. Kaunas: VDU Katalikų teologijos fakultetas.

- Oželis, R. (2012). Žmogaus pirmųjų nuodėmių ir dieviškojo Gailestingumo gimimo paralelės Biblijoje. *Res humanitariae*, Nr. 12, p. 270–295.
- Pamokslai vairingose materijose, sakyti Ambroziejaus Pabrėžos.* (2020). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. (Pamokslai *Wayringosy materijosy qt rožniu wytu, iwayriusy laykusy Sakity par Kónyga Ambrožiejó Pabrėža Tercyjorió Zokana Szwęta Tiewa Prąčýszkaus.*)
- Philippe, J. (2005). *Vidinė laisvė*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Plett, L. (2013). *Dvasinės ligos*. Schwäbisch Gmünd: Wasser des Lebens.
- Popiežius Jonas Paulius II. (1995). *Enciklika „Evangelium Vitae“ apie žmogaus gyvybės vertę bei neliečiamumą*. Vilnius: Aidai.
- Popiežius Pranciškus. (2018). *Mylėti kaip Dievas. Trečiądienio katechezės apie šeimą*. Kaunas: Artuma, p. 27.
- Savickij, A. (2012). *Katalikų Bažnyčios mokymo ir šiuolaikinės bioetikos požiūris į gyvybę*. Magistro darbas. Vilnius: LEU Ugdymo mokslų fakultetas.
- Tikėjimo mokslo kongregacija. (2000). *Deklaracija „Dominus Iesus“ dėl Jėzaus Kristaus ir Bažnyčios vienatinumo bei jų išganomojo veikimo visuotinum.* Prieiga internete: https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20000806_dominus-iesus_lit.html [žiūrėta 2021-07-22].
- Van Breda, A. D. (2007). *Guilt & Forgiveness*. Prieiga internete: <www.adrian.vanbreda.org/theology/16_guilt_forgiveness.pdf> [žiūrėta 2017-07-29].
- What Does the Bible Say About... Repentance, Forgiveness & Salvation.* Prieiga internete: <http://www.bibleplus.org/repentance/repentance.htm> [žiūrėta 2020-07-06].

EXAMPLES OF CAIN'S GUILT IN THE SERMONS BY PRIEST JURGIS PABRĖŽA

Remigijus Oželis

Summary

A person is an active being who at the same time experiences a disturbing feeling of guilt for his/her wrong actions. The experience of guilt spiritually oppresses and crushes the person. Man desires reconciliation: reconciliation

with another, with himself, and with God. Overcoming guilt and feeling spiritual peace is a fundamental human endeavour.

One of the outstanding preachers of salvation was priest Jurgis Pabrėža (1771–1849). He was a man of wide interests, whose ambition was to serve people with all his might, to keep science and faith in close unity, to proclaim the word of God, so that we “receive salvation through our Lord Jesus Christ” (1 Thessalonians 5: 9). Speaking of human guilt and liberation from the oppressive feeling of guilt in his sermons, Fr. J. Pabrėža provided the example of the story of Cain’s experience of guilt. By the example of Cain’s guilt, J. Pabrėža sought to free people from the state of uneasy guilt while delivering purposeful, time-and-place-appropriate sermons. Therefore, this article discusses examples of Cain’s sinful state and experience of guilt in the collection of sermons “Sermons on Various Matters” by Fr. J. Pabrėža.

Fr. Jurgis Pabrėža mentions the biblical name of Cain 22 times in his sermon collection “Sermons on Various Matters”. Of 48 sermons in this collection Cain is mentioned in 5 of them:

- The sermon on sneering and laziness given in Salantai on Pentecost 1815.
- The sermon on the second part of the First Commandment of God, that is, on faith, hope, love and the glory of God, delivered in Salantai during the 40 days of indulgence at Pentecost 1825.
- The sermon on the Fifth Commandment of God, given at the Great Jubilee in Mosėdis in 1826.
- The sermon on the Ten Commandments of God, delivered in Mosėdis during the Great Jubilee in 1826.
- The sermon on blasphemous confession, given in Švėkšna during the 40 days of indulgence in 1824.

Examples of Cain’s experience of sin and guilt are given when discussing the spiritual well-being of a person:

- Who has no hope to be saved?
- Who does not commit sin by killing another man?
- Why is it bad to desire what belongs to another?

- What evil is there in a jealous sneer towards others?
- What is wrong with a blasphemous confession?

In the biblical story of Cain and examples of this narrative in the sermons of Fr. J. Pabrėža we see that a person experiences a disturbing feeling of guilt as a subconscious state of insecurity, helplessness and spiritual suffering, and as a lack of meaning in life. This sense of guilt has its own cause – sin, i.e. acting in the world against the laws of nature. Human nature, separated from God, no longer has a solid ontological basis of existence. It faces spiritual nothingness that manifests itself as desolation, isolation, loneliness, and thus as a devotion to Nothing that so penetrates human life that he/she ceases to comprehend its meaning and purpose.